

A könyv módszertani része is sok okulást nyújt, bár helyenkint nagyon hézagos, mint a földrajz vagy kémia tanítására vonatkozó fejezetekben, ahol a szerző épen csak a legfontosabb momentumok felsorolására szorítkozik. Néhol meg valósággal hiányos a könyv, mint pl. a számtan tanításáról szóló részben, ahol a szerző csak az *első* számtantantítás néhány érdekes és modern problémáját magyarázza. Részletesebbek a hittan, erkölcsstan, történelem és irodalom tanítására vonatkozó fejezetek. Az utolsóban nagy szakavatottsággal és érdekes szempontokból fejtegeti Barth az ifjúsági irodalom és ifjúsági könyvtárak kérdését s hogy konkrét példát mutasson az ilyen művek helyes megítélésére, «Az ezeregy éjszaka meséi»-t bírálja irodalmi és pädagogiai szempontból.

Általában az egész könyvről bizvást állíthatjuk azt, hogy minden ízében a mai tudományos közfelfogást tükrözteti, anélkül, hogy félrelökné és lekicsinyelné mindazt, amit már a mult szépet és nagyot alkotott a nevelés és oktatás terén. Barth kitünő művét azonban olvasni kell; mert egy ilyen szűkre szabott, hézagos ismertetésnek csak bizalomkeltés lehet a célja.

Dörr. S. Zsigmond.

*

Kelemen Béla: Jó magyarság. Tanácsadó a magyar nyelvtan és helyesírás kétséges eseteire. (Athenæum. 1906. Ára vászonkötésben 2 kor., díszesebb kiadás 3. kor.) — *A magyar helyesírás kis szótára*, a hivatalos iskolai helyesírás alapján. Második bővített kiadás. U. ott. Ára füzve 60 fill., kötve 1 kor.

Iskoláink tanulói közt szép számmal van a nem fajmagyar elem. Két esetet különböztethetünk meg. Egyik az, midőn a szülők még nem beszélnek a magyar nyelvet s otthon a saját nyelvükön folyik a társalgás. Természetes, hogy ilyenkor a gyermek egész szellemi világa a saját nyelvének rendszerére épült fel. A magyar szavakat az illető nyelv törvényei szerint önti mondatokba a gyermeknek bölcsőjétől kezdve kialakult associatív gépezete. Ebben az esetben új, türelmes alapozás szükséges, hogy évek hosszú során át a magyar nyelvet tegyék a gyermek gondolkozásának egyedüli természetes formájává.

A másik eset az, hogy már a szülők is rákényszerültek a magyar nyelvre. Beszélnek pedig annyi magyart, amennyire a gyakorlati élet kényszeríti. Ennyire beszélnek rendesen a németet is. Lelki szerkezetök nem fejlődhetik ki teljesen egyik nyelv rendszerére sem. A «hogyan jövök én ahhoz» «meg lett téve»-féle szörnyetegek ezen a talajon születnek. A főváros nyelvét a most beleolvadó kereskedő,

bankár stb. idegen eredetű nép úgy telebeszélte ilyen borzasztóságokkal, hogy száz esztendőn át sem fogjuk tisztára gyomlálni.

Ezek a fertőzési tünetek teszik az iskola parancsoló feladatává a nyelvérzék erős kifejlesztését. Ezért van megbízható kézikönyvekre szükség, melyek a habozó nyelvérzékét útbá igazítsák. S ezért tölt be Kelemen Béla könyve egy régi és nagyon is kellemetlen hézagot.

A könyv két részből áll. Első része: «A helyes magyarság szótára» gondosan összeállított helyesírási és nyelvhelyességi szótár, melyben feleletet talál a tanuló minden előfordulható kétségre. Azt hiszem, hogy a tanár a dolgozatok írásában is megengedhetné a tanulóknak e szótár használatát. Mert mindig jobb, ha a helyesírást a tanuló csak akkor tanulja meg, mikor elkerülhetetlenül szüksége van rá, mint hogyha sohasem tanulja meg. Aki helyesírási vitáinkat figyelemmel kíséri, természetesen fogja találni, hogy egy-két furcsaság még ebbe az igazán gondos szótárba is belecsúszott. Így pl. nem értem, miért írjuk *Rodostót* Rodosztónak. Ahol így ejtik ki, ott nem írják így; miért kelljen nekünk így írni, mikor mi másképp mondjuk. Nem képzelek olyan merész szavalt, aki így merné mondani Arany költeményének címét: A rodosztói temető. Aztán miért írjuk *Rókust* Rókuszsnak? Ki mond *Rókuszt* s-sel? A *patkó* rovat alatt ezt látom: *patkó, patkol, patkolda*: patkoló műhely. Hát ezt a *patkoldát* el lehetett volna hagyni. Hiszen még az igazán használatos *palacksör, palackbor* szavaknál is megjegyzi a szerző (és igen helyesen), hogy nem helyes szavak. Miért ad utasítást oly szó írására, melyet már nem használnak s melyet használni nem szabad? A *ch*-t az idegen szavakban meghagyja s nagyon helyesen anarchiát, Münchent ír (s nem az egészen szörnyű. Münkent). De olyan szóban, mint: *hipochondria*, melyben a *ch*-át tiszta *k*-nak ejtik s mely oly gyakori a köznyelvben. talán *k*-t is írhatnánk.

Megjegyzem, hogy ennek az első résznek alapján a szerzőtől egy kisebb könyvecske is megjelent *A magyar helyesírás kis szótára* címmel. (Athenaeum. Ára 60 fill. Kötve 1 kor.) Hogy ez a már külső formájánál fogva is praktikus könyv milyen szükséges volt, mutatja az, hogy egy pár hét alatt új kiadásra volt szükség. Jelenleg a legkimerítőbb és legtanulságosabb ilyenfajta munkánk s a népiskola ép-oly jó hasznát veheti, akár a legfelsőbb tanintézetek hallgatósága vagy a nagyközönség.

Nagy gondosságra s a nyelvészeti irodalom alapos átdolgozására vall a könyv második része: «Nyelvtani tudnivalók». Ezt még fontosabbnak tartom a tanuló ifjúság számára, mint az első részt, mert itt a nyelv életének legfontosabb kérdéseit tárgyalja a szerző. A mi mondatunknak számtalan vitás kérdése van s így még a helyes

nyelvérzékű embernek is igen sokszor szüksége van ilyen útbaigazítóra. A tényeket mindig legkiválóbb nyelvészeink (Szinnyei, Melich, Simonyi, stb.) idevágó munkáinak átvizsgálása után állapítja meg s így kifogásokra ez a rész alig ad alkalmat. Legfeljebb az *ikes* igék számára kérnék egy kis méltányosságot. A szerző ugyanis a 228. oldalon (nagy kiadás) ezt mondja: «Minden jel arra mutat, hogy az irodalom az *ikes* igék kérdésében egészen vissza fog térni a természetes beszédhez, bár az iskolai hagyomány ezt nagyon megnehezíti.» S azután idézi ugyancsak Simonyi harciradióját: «rázzuk le az *ikes* jármot». Hát épen a természetes beszéd kívánja, hogy ne üldözzük az *ikes* igét. Az *ikes* igéket nem Révai hozta életre, mindig éltek azok. Bizonyos vidéken bizonyos igék s a köznyelvben és írónknál egy nagyszámú igecsoport mindig *ikes* volt. A nyelvérzék tartotta meg *ikes*eknek ezeket s üldözni őket épen oly erőszak volna a nyelv szelleme ellen, mintha egy önkényesen meghatározott számú igénél mindenkitől kicsikarnók az *ik*-et. Igaz, hogy az ilyen nyelvi finomságok eltüntetése nagyon megkönnyítené a beolvadó elemeknek a magyarosodást. De a beolvasztást nem szabad úgy értelmeznünk, hogy mi rontsuk 50 perccel a nyelvünket. Hiszen akkor oda kellene dobnunk a tárgyas ragozást, az igekötőket s még ki tudja mit. Ebben a közlekedésben nem szabad Budapest népét követnünk. Aki magyarrá akar lenni, ne sajnálja a fáradságot, szíja magába a magyar nyelv minden színét, vésse agyába nyelvünk minden árnyalatát. A beolvadásnak a nemzeti jellemet s a nyelv szellemét egy hajszálnyival sem szabad módosítania.

S épen ez adja meg e kis könyv nevelő értékét, hogy az igaz nyelvérzéknek forrása. Legyen ez a könyv egyike azon fegyvereknek, melyekkel az új nemzedék a magyar faj érvényesülési harcában kivívja a maga diadalát.

—Szabó Dezső.

Külföldi lapszemle.

Zeitschrift für Philosophie und Pädagogik. Herausgegeben von O. Flügel, K. Just und W. Rein. IV. Jahrgang 6. Langensalza, Herman Beyer & Söhne.

E folyóirat márciusi számában az egyik szerkesztő O. Flügel «Herbart und Th. Waitz» cím alatt ír tanulmányt, amelyben azt igyekszik bizonyítani, hogy Waitz valódi Herbartianus és nem tért el fölfogásában a mester tanításától. E bizonyításra alkalmul szolgált Gebhardt 140 oldalra terjedő értekezése: Th. Waitz's pädagogische